

Nieuw perspectief voor D'66: een liberaal progressieve partij

De toekomst voor D'66 zie ik somber in, als het partijcongres op 24 november in Utrecht zich zou beperken tot een discussie over de mate van afhankelijkheid tegenover PvdA, Keerpunt en kabinet Den Uijl. Ik hoop op een fundamentele gesprek. Is er plaats voor een gemoderiseerde liberaal progressieve partij in het politieke spectrum van Nederland? Hoe moet zo'n partij er dan uitzien? Op beide vragen is een positief antwoord mogelijk. Uit de bijna gestorven Democraten '66 kan een uiterst levensvatbaar D'74 groeien. Dat is voor D'66 het nieuwe perspectief!

Het partijcongres van de Partij van de Arbeid heeft de weg naar een progressieve volkspartij afgesneden. Omdat ook de PPR het laat afweten, lijkt de vorming van een grote volkspartij, waar ook andere progressieve denkbeelden dan het socialisme een kans zouden krijgen, voor goed van de baan.

D'66 staat nu op de tocht: de partij heeft identiteit verloren, er zijn geen kiezers meer, er is geen geld en geen perspectief. Het een hangt met het ander samen. De identiteitscrisis is het gevolg van het gezamenlijk optrekken met de PvdA en de PPR. Daarvan is D'66 het slachtoffer geworden.

Het doel van het samengaan is wel min of meer bereikt: de polarisatie heeft een stuk duidelijkheid gebracht in de politieke verhoudingen, het confessionele midden is afgekalfd. Het onderscheid tussen de politieke stromingen is daardoor sterker komen te liggen bij het vraagstuk van inkomen en bezit. En dat is nu juist het breukpunt, waar D'66 zich als thematische partij onwennig in voelt.

Wat is er verkeerd beoordeeld in de periode, die wij achter de rug hebben? Allereerst de reeds genoemde misrekening op de komst van een progressieve volkspartij. Maar ook hebben wij de bestaande verhoudingen in de Nederlandse politiek onderschat en hebben wij meegewerkt aan het oproepen van politieke en maatschappelijke intolerantie.

Twee-deling

Wij hebben indertijd geloofd in de twee-deling progressief versus conservatief. Voor de VVD is die verwachting uitgekomen: er is een conservatieve partij gegroeid, die onder meer veel aanhang krijgt door het grof bespelen van materialistisch getinte sentimenten. Maar verder is het beeld verbrokken. De confessionelen zijn veel taaiër gebleken dan wij ooit hadden verwacht, de CDA zal nog lang een belangrijk deel van het Nederlandse volk achter zich vinden. Links is geradicaliseerd. Ik denk daarbij niet zo zeer aan de PPR, een thematische partij als D'66 en dus op langere termijn van voorbijgaande aard. Wel heb ik voor ogen de groei van de communisten en het in kracht toenemen van de marxistisch-socialistische stroming in de PvdA.

Ik voorzie - bij het uitblijven van D'74 - een blijvende vier-deling: communisten, socialisten, confessionelen, liberaal-conservatieven. Ons uitgangspunt van de toekomstige twee-deling was dus fout.

Intolerantie

Wij hebben ook nog - onbewust - een andere fout gemaakt. Het blijkt dat de polarisatie leidde tot een zekere mate van politieke en maatschappelijke intolerantie. De formatie van het kabinet Den Uijl was een weinig verheffende zaak: wie condities vooraf stelt, moet ze wel zindelijk blijven hanteren. Iets dergelijks dreigt zich te herhalen bij het formeren van de colleges in provinciale staten en gemeenteraden. Een programcollege, dat op zich een democratisch instituut is, mag geen vrijbrief worden om bepaalde partijen bij voorbaat uit te sluiten. Voor wie goed luistert, dreigt dat wel te gaan gebeuren.

Maatschappelijke intolerantie viel te proeven bij het verschijnen van de begroting van de regering Den Uijl. De polarisatie leidde tot een betoog-

trant die zich bewoog tussen materialistische motieven van "halen bij de hogere inkomens" en "loon naar werken". Een voorbeeld daarvan vormde de discussie over de verdubbeling van de huurwaarde van het eigen huis. Omdat intolerantie wezensvreemd is aan onze partij, vind ik dat polarisatie alleen gebruikt mag worden om politieke verschilpunten te accentueren. Maar wij moeten er heel behoedzaam mee omspringen.

Progressief liberalisme

Wat moet er nu met D'66 gebeuren?

Ik meen, dat noodzakelijke maatschappelijke vernieuwing gekoppeld moet worden aan een aantal liberale principes als individuele keuzevrijheid, particulier initiatief, geestelijke vrijheid en tolerantie tegenover anderen. Ik zou dat progressief-liberaal of liberaal-progressief willen noemen en denk dan aan de Engelse liberalen en de Duitse FDP.

Ik accepteer een belangrijke overheidsbemoeying en een centrale planning. Nieuw daarbij is een economische groei, die niet meer gericht is op de kwantitatieve groei, maar op de kwalitatieve groei van het nationaal produkt. Een belangrijke opgave zal het zijn om nieuwe, individu-gerichte, democratische vormen te ontwikkelen, om daarmee het overheidsbeleid te corrigeren en het individu niet door de collectiviteit te laten overwoekeren. Dat laatste is de essentie van de zogenoemde participatiemaatschappij.

Ons pragmatisme van voorheen was te dun, te weinig exclusief - ook andere partijen brengen het in praktijk -, het gaf te weinig houvast en inspiratie aan onze leden en kiezers. Als keuzebepaling van de middelen is het echter juist.

Bij een verdere uitwerking van deze ideeën, vooral van de sociaal-economische aspecten, belanden wij tussen de gangbare ideeën van de socialistische PvdA en de conservatieve VVD, maar voegen ook geheel nieuwe denkbeelden aan de reeds bestaande toe. Electoraal bieden wij onderdak aan de daklozen die de VVD te materialistisch, de PvdA te marxistisch vinden en die de confessionelen niet meer zien zitten. Er is in Nederland dan plaats voor een politiek spectrum van vijf geledingen: communisten, socialisten, liberaal-progressieven, confessionelen, liberaal-conservatieven.

Congres

Voor die koerswijziging hebben wij een jaar nodig, om het uit te werken en aan het idee te wennen. Die tijd moeten wij ook gebruiken om onze verplichtingen in Keerpunt af te wikkelen en - dat is een erekwestie - onze financiële schuld af te lossen. Aan Keerpunt zijn wij gebonden zolang het kabinet Den Uijl bestaat en dat heeft niet het eeuwige leven. Programmatisch kunnen wij nu al afstand nemen van de PvdA, door een nieuw programma uit te werken. Dat kan in de landspolitiek, maar ook in de provincies en de gemeenten. Juist op lokaal en provinciaal niveau hebben wij de meeste moeite met de behoudende, bijna orthodoxe manier waarop vele socialistische afgevaardigden politiek bedrijven. Er is dan ook alle reden om af te komen van het socialistische imago dat D'66 nu overschaduwet.

Het komende congres zal zich duidelijk moeten uitspreken of D'66 dat wil. Dat hoeft niet meteen een breuk te betekenen met onze progressieve partners. Wel vraag ik een duidelijker uitspraak over onze toekomst, dan de congres resolutie van onze partijtop. Daar ben ik niet veel wijzer van geworden. Het zou politieke zelfoverschatting zijn om nu nog te menen dat het de voornaamste functie van D'66 is om te waken over de PvdA, Keerpunt en het kabinet Den Uijl. Als het congres niet verder komt dan dit perspectief zie ik voor onze partij geen toekomst meer. Het zal dan een lange lijdensweg worden.

Maar dat hoeft niet. Laten wij diep ademhalen en met D'74 opnieuw beginnen.